

Tillväxt

Nr 4 2019

SERIEN
Äganderätten
Del 4. Juridiken
Se till att du får rätt ersättning

Lönsamhet och inspiration
från Handelsbanken Skog och lantbruk

MARKNAD
Viktigare hämta virket
än att få ut sista kronan

UTBLICK
Dansarna är experter
på export av livsmedel

REPORTAGET
Halländsk grönkål
nu het i hela landet

Skidstjärnan Ebba Andersson
om sin favoritmiljö:

”Skogen är min
arbetsplats”

HYPRO[®]

ETT VINNANDE SKOGSFÖRSVAR

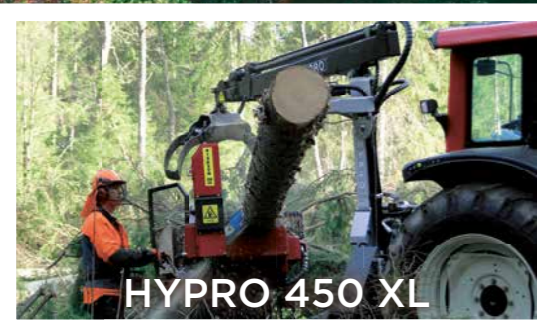
Angrip barkborreangreppen med lönsamhet – kör HYPRO!

HYPRO 755 HB

HYPRO 300

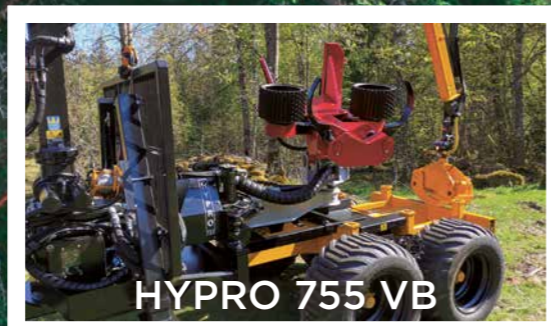
HYPRO 450 XL

HYPRO HV14

HYPRO FG45FA

HYPRO 755 VB

För mer information, kontakta HYPRO på
tel. 0479 220 59 eller besök www.hypro.se

Tillväxt

Magasinet Tillväxt ges ut fyra gånger per år av Svenska Handelsbanken AB 106 70 Stockholm telefon 08-701 10 00 (org.nr. 502007-7862)

Ansvarig utgivare: Rolf Åttingsberg
Produktion: Splay One, www.splayone.com
Redaktör: Marina Tell Eskildsen
Redaktionsråd: Lena Lundh, Stefan Mattsson, Axel af Petersens, Ulrik Wedelin, Åsa Willén, Karin M Åberg och Rolf Åttingsberg
Formgivning: Sara Bergfors, Lena Fredriksson
Korrektur: Jenny Björk
Omslagsbild: Sandra Lee Pettersson
Utgivningsbevis nr: 28 826
ISSN 2000-5563
Tryckeri: Ruter

Kontakta oss med tips och artikelidéer på skogochlantbruk@handelsbanken.se

Magasinet trycks på Svanen- och FSC-certifierat papper. Inlagan på 100 gram WFU (Amber Graphic) och omslaget på 170 gram WFC Silk (Arctic Silk). Handelsbanken förbehåller sig rätten att publicera hela eller delar av insänt material. Vid frågor beträffande prenumerationsärenden, mejla skogochlantbruk@handelsbanken.se eller skriv till Handelsbanken Skog & Lantbruk, Torsgatan 12, 103 70 Stockholm.

Supergrönsaken som vinner mark

Höstens mörker med regn och rusk har förhoppningsvis i delar av vårt avlånga land ersatts av ett ljusare vinterlandskap upplyst av snö när du läser denna tidning. Vi väntar med spänning på vad årets julstök ska innebära och om det i år blir några nyheter på julbordet under den annars så traditionstygda helgen.

Hallänning som jag är har grönkålen alltid haft sin givna plats på mitt julbord. Stuvad med mycket gräddde och sirap blir den en trogen vän på tallriken tillsammans med julsinkan. På senare år har grönkålen gjort en fantastisk resa som livsmedel. Från att ha varit en lokal livsmedelsprodukt i södra Sverige och endast dekoration i andra delar av landet haglar recepten och grönkålen lyfts fram som ett av de nyttigaste livsmedlen som finns. Supergrönsaken är inte bara vitaminrik, fiberrik och fylld med antioxidanter, den motverkar även depressioner och kan hjälpa dig att gå ner i vikt – kanske egenskaper som är extra värdefulla så här års. I detta nummer möter du bröderna Ericsson i Harplinge som i decennier odlat och kokat grönkål och sålt den på en allt större marknad.

”På senare år har grönkålen gjort en fantastisk resa.”

VI BEFINNER OSS i en tid när teknikutvecklingen går allt snabbare och endast fantasin sätter gränser för vad som går att göra. Ny teknik för att beräkna skogskubikinhåll och göra skadeinventeringar gör det enklare för den enskilde skogsägaren. Utvecklingen av nya byggtekniker i hållbarhetens tecken har under året inneburit stora satsningar i industrin vad gäller korslimmat trä. På våra marknadssidor kan du inspireras av den nya teknikens möjligheter för dig och skogsnäringen.

FÖR MARKÄGARE OCH företagare finns det både hot och möjligheter. Hoten kan komma från naturen i form av granbarkborrar och afrikansk svinpest men även från andra företag och samhällsaktörer. Din mark kan bli föremål för kommersiell verksamhet där det ekonomiska vinstintresset ligger hos någon annan än dig som markägare. Hur du kan hantera detta och andra frågor som rör juridik och ersättningar tas upp i sista delen av vår serie om äganderätten.

Men möjligheter då? Som sagt, endast fantasin sätter gränser!

ROLF ÅTTINGSBERG
Ställföreträdande chef
Handelsbanken Skog och lantbruk
roat01@handelsbanken.se

Tillväxt #4 -19

Lönsamhet och inspiration
från Handelsbanken Skog och lantbruk

28

REPORTAGET

Harplinges gröna guld

På grönkålsfälten på Lilla Skee i Harplinge när de salta vindarna från västerhavet in. Det innebär att det är för blåsig för att insekter och skadedjur ska trivas någon längre stund. Kålfjärilar är därför inget stort problem för bröderna Ericsson. De odlar 5 hektar grönkål, förädlar den till halländsk långkål och sprider den sedan skickligt via sina försäljningskanaler över Sverige.

FOTO: ANDERS ANDERSSON

FOTO: MARIA BOSTRÖM

Hans-Erik Mårtensson i Ångermanland har stora problem med kommersiella bärplockare som skräpar ner på hans mark, kör sönder skogsvägar och eldar på stenar.

ÄGANDERÄTTEN

Olika ersättningar vid olika markinträng

22 Den fjärde och sista delen av Tillväxts serie om äganderätten handlar om juridik. Det finns värdefull juridisk hjälp att få om man blir utsatt för ett markinträng. Det är också viktigt att känna till vad som gäller vid ersättning för markinträng.

MARKNAD

Se till att någon kan hämta virket

6 Skadorna efter granbarkborren är större än vad många befarat. Skog över hela landet är angripen. När man väl bestämt sig för att avverka är det viktigare att hitta någon som kan hämta virket än att få ut sista kronan.

MARKNAD

Drönare och mobilapp är de nya skogsverktygen

8 Med mobiltelefon och en app kan skogsägare nu själva filma provytor för att samla in mätdata. Med hjälp av drönare kan även kompletterande data samlas in.

MARKNAD

Maskin på 350 meter en av världens längsta

10 En ny kartongmaskin hos BillerudKorsnäs i Grums är med sina 350 meter en av världens längsta. Investeringen på 7,6 miljarder kronor är den största i företagets historia.

UTBLICK

Danmark - en global exportjätte på frammarsch

12 Danskarnas långa erfarenhet av internationell handel med livsmedel är en av hemligheterna bakom det danska lantbrukets framgångar. Under 2018 och 2019 har danskt griskött erövrat Kina.

FOTO: SHUTTERSTOCK

95 procent av alla svenska ägg är vita.

SIFFERSIDAN

6 miljoner ägg äts i Sverige - varje dag

15 I Sverige äter vi runt 2,5 miljarder ägg per år. Större delen - hela 93 procent - av dessa är svenska. Den lilla andel utländska ägg som förekommer återfinns i sammansatta produkter.

FOTO: SANDRA LEE PETERSSON

PROFILER

Tränar helst i skogen

16 Skidstjärnan Ebba Andersson förlägger en stor del av sin årliga träning till skogen. Hon har vistats i skogen sedan barnsben och älskar att vara utomhus. Hon tycker att skogen erbjuder den perfekta träningsmiljön.

HETASTOLEN

Anna-Karin Hatt om sina huvudfrågor

34 LRF:s vd Anna-Karin Hatt tycker att det viktigaste för svenskt lantbruk är att stärka äganderätten och visa på de gröna näringarnas betydelse för omställningen till ett fossilfritt samhälle.

EXPERTPANELEN

Flera saker avgör hur mycket man får låna på sin fastighet

35 När en fastighet ska belånas tittar banken på den totala återbetalningsförmågan. Lön, eventuell pension och kassaflöde i verksamheten är av intresse, liksom fastighetens marknadsvärde.

Anna-Karin Hatt

Så länge man är i livet kan man styra det mesta själv.

STEFAN MATTSSON
Produktansvarig,
Handelsbanken
Skog och lantbruk
SID 14

Spara inte granskog i utsatta lägen

Under 2019 har granbarkborren svärmat i omgångar och angripit stora skogsarealer över hela landet. Hur man som skogsägare nu agerar är avgörande både för den egna plånbocken och för den skog som ännu inte är angripen.

Text **Tina Andersson**

Skog – Den gamla skogen är mest värdefull och det är den som angrips först. Jag skulle säga att det är bättre att hugga och placera kapitalet än att tänka att man ska spara gammal skog i utsatta lägen, säger Roger Johansson, marknadschef för Syd- och Mellansverige hos Sveriges största skogsägare Sveaskog.

Roger Johansson

ANLEDNINGEN ÄR ATT virket tappar så mycket av sitt värde om det angrips av granbarkborre. Roger Johansson beskriver att skogsägaren får omkring 500–600 kronor per kubikmeter om virket klassas som fullgott sågtimmer. Vissa sågverk tar emot barkborreskadat timmer mot en lägre betalning, under förutsättning att barken är kvar på stammen. Om angreppet gått så långt att barken börjat trillat av är det inte säkert att stammarna duger ens till det näst bästa sortimentet massaved. Då återstår bara att sälja som energived för knappt 200 kronor kubiken.

– Det är en allvarig situation. Angreppen ökar och förstörelsen går snabbt. Angripna

Kantbestånd med risk för barkborreangrepp.

granar dör ofta på några veckor, men det kan vara svårt att upptäcka på en gång, säger Roger Johansson.

Stora angrepp under sommaren 2019 ledde till överskott på rundvirke av gran och priset sjönk under hösten. Många skogsmaskiner blev uppknutna i arbetet med att avverka och forsla ut angripen granskog och det blev svårare för virkesköparna att få sina resurser att räcka till i tid.

– När man bestämt sig för att avverka i barkborredrabade områden skulle jag säga

”I Tjeckien anser man att kriget mot barkborren är förlorat. Miljoners miljoner kubikmeter dör.

Roger Johansson

att det är bättre att se till att man får fatt i någon som verkligen kommer än att försöka få ut sista kronan. Har man en långsiktig, upparbetad kontakt med en virkesköpare brukar sådant gå att lösa, säger Roger Johansson.

Framöver ser han en möjlig

brist på tallvirke på marknaden, eftersom avverkningen just nu fokuserar på gran. I ett större och längre perspektiv kan det i stället bli brist på gran.

– I Tjeckien anser man att kriget mot barkborren är förlorat. Miljoners miljoner kubikmeter dör. Nu är det överskott, men framöver kan det bli brist på granskog att såga i Tjeckien och delar av Tyskland. Det kan innebära att det gynnar skogsägare i Sverige som har virke av god kvalitet att sälja, säger Roger Johansson.

Jörgen Henriksson är vd för Vida Skog, som köper in råvara från skogsägare i södra Sverige. Han berättar att tre av Vidakoncernens nio sågverk sågar barkborreskadat timmer.

– DET ÄR lite svårare att avsetta det här sortimentet som sågade trävaror. Det är framför allt svårare att placera till vettiga prisnivåer, säger Jörgen Henriksson.

Angrepp av granbarkborre ger blånadsskador, speciellt

på bräddor som sågas av de yttre delarna av stocken. Blånad kan även uppstå på centrumvarorna, som förädlas till Vidas huvudprodukt konstruktionsvirke.

Enligt information från branschorganisationen Svenskt Trä påverkas inte hållfastheten av blånad. Kunden kan ändå tveka att köpa.

Jörgen Henriksson

Dödar granar

Granbarkborren svärmar på våren när det blivit 20 grader varmt ute. 2019 skedde första svärmningen i mitten av maj. Granbarkborren lägger ägg som utvecklas till larver. De äter mellan bark och trä och dödar näringstillförseln mellan rot och krona. Barken faller av när trädet dött. Nya borrar är färdiga på 8–10 veckor och i slutet av juli 2019 kom årets andra svärmning. De träd som angreps då kan dö under hösten och vintern.

Granbarkborren angriper i första hand skadade och utsatta träd, exempelvis vid hyggeskanter och vindfällen.

KÄLLA: SVEASKOG OCH SKOGSSTYRELSEN

Utsatta lägen för granbarkborre

Ett utsatt läge för granen är sådan mark som egentligen är för torr eller för blöt för att granen ska trivas. Granar som växer på sådana platser benämns som ett riskbestånd. Det kan vara ett granbestånd som redan förra säsongen hade skador av granbarkborre, eller har mycket korta toppskott och glesa kronor.

KÄLLA: SKOGSSTYRELSEN

Afrikanska svinpesten – snart över hela världen

Virussjukdomen afrikansk svinpest är nu ett nästan globalt problem. I Sverige bedöms risken för smitta som förhöjd, och den riktas i huvudsak mot vildsvin.

Text **Tina Andersson**

Smittskydd

Risken för att sjukdomen ska drabba svenska vildsvin är 3 på en 6-gradig skala, bedömer Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA. Sannolikheten att smittan ska drabba svenska grisar är betydligt lägre.

– Den största risken är att någon tar med sig kött eller chark från smittade grisar eller vildsvin i drabbade länder och lämnar det i naturen så att det äts av vildsvin, säger Karl Ståhl, tillförordnad statsepizootolog vid SVA.

AFRIKANSK SVINPEST HAR spridit sig från Afrika till andra delar av världen. Den dök upp i Georgien 2007 och i EU 2014. Det skrämde många när smittan hoppade från östra sidan av EU till Belgien 2018. Den globala grinsnärningen har påverkats mycket av att sjukdomen breder ut sig i Asien, se sidorna 12–13.

Karl Ståhl

SVA arbetar med forskningsprojekt, expertråd-givning och sjukdomsövervakning avseende afrikansk svinpest. Man vill bland annat öka förståelsen för hur sjukdomen skulle spridas bland svenska vildsvin och vilka åtgärder som skulle behövas för att kontrollera spridningen. Man vill också säkerställa att ett eventuellt utbrott upptäcks så tidigt som möjligt.

Alla som rör sig mycket i naturen, exempelvis markägare och jägare, uppmanas att rapportera in döda vildsvin till SVA. Man kan ringa eller gå in på rapporteravilt.sva.se.

– Kan vi upptäcka en eventuell smitta tidigt så har vi möjlighet att begränsa och bekämpa den, säger Karl Ståhl. ■

Den digitala teknologin möjliggör snabb och enkel mätning av träddata.

Mät träden med hjälp av mobilapp

Mätning av träd genom att filma med mobilen. Nu är det möjligt. Med hjälp av en ny app kan Oscar Nyman hålla full koll på det stående lagret i skogen.

Text **Tina Andersson**

Skog Oscar Nyman inventerar skogen samtidigt som han tar en långsam promenad och tittar efter angrepp av granbarkborre. Han håller mobilen i handen och filmar en provyta. En app, Katam Forest Pro, omvandlar filmen till data om varje träd.

– Det är smidigare att göra så här än att mäta på det traditionella sättet med klave och relaskop, även om det också är kul. Resultaten stämmer bra. Jag var lite skeptisk först, så jag har gjort på båda sätten för att kunna jämföra, säger Oscar Nyman.

HAN ÄR systemutvecklare till vardags och sambo med Anna Skogar, som ensam och tillsammans med sin mamma äger 270 hektar skogsmark utanför Ullared i Halland. Yrket och viljan att

syssla praktiskt med skogen har gjort att Oscar Nyman använt och lämnat synpunkter på appen under utvecklingsstadiet. Det gjorde han i ungefär ett år innan företaget som skapat appen släppte den på marknaden.

– Appen funkar bättre när skogen är i gallringsfas än i röjningsfas. Den funkar bäst på nästan färdig produktionsskog, säger han.

DE TRÄDDATA som skapats har familjen använt för att uppdatera delar av den skogsbruksplan som finns på egendomen. Det är bra när det blir aktuellt att beräkna framtida åtgärder som andragallringar och slutavverkningar, och att lämna siffror till virkesköpare.

Det går exempelvis också att välja bort döda träd som appen inventerat, få en exakt fördelning mellan olika trädslag och se var specifika träd står.

– Tallar brukar jag markera, för jag gillar tall, säger Oscar Nyman. ■

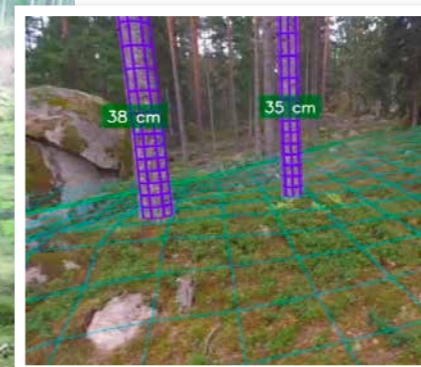

Oscar Nyman

Ny drönarteknik ger träddata

Med hjälp av drönare kan träddata samlas in. Dessa omvandlas sedan till detaljerad information om varje träd.

Varje trads position, diameter, höjd och volym kan mätas.

FOTO: KATAM

Framtidens virkesdata samlas in med laser

I förra numret av Tillväxt, nr 3 2019, berättade Erik Willén, Skogforsk, om mobil laserskanning som ett framtida sätt att samla in träddata.

FOTO: KATAM

Den nya tekniken med en drönare som flyger inne bland träden kan ge data om alla träd i skogen.

Text **Tina Andersson**

Skog Ju mer detaljerad information en skogsägare har om sin skog, desto bättre beslut kan hon eller han fatta. Ungefär så förklarar det svenska företaget Katams internationella koordinator Anton Holmström nyttan med individdata om träden.

– Det blir som att få en större noggrannhet i sin skogsbruksplan. Detaljerad information är viktigt när man ska värdera, försäkra eller handla

med skog, säger han.

En skogsbruksplan talar om vilka bestånd som finns på fastigheten och ger vägledning kring hur skogen ska skötas. Katams tjänster kan ses som ett komplement. De producerar textfiler där varje träd har en egen rad. Trädets position på decimeternivå går att se, liksom omfång, höjd med mera.

-DET KAN VARA bra om man till exempel letar efter vissa dimensioner som man vill

Anton Holmström

avverka när priset är fördelaktigt. Medelfelet i skogsbruksplaner är cirka 20 procent, med vår teknik är det bara cirka 5 procent, säger Anton Holmström.

TEKNISKT SETT är det avancerat när en drönare filmar inne bland träden och samtidigt följer en människa nere på marken. Den typen av inventering görs av Katams egen personal. De kommer ut till det aktuella skiftet med företagets drönare. Om skogsägaren redan har flygfotograferat sin skog kan Katam läsa in fotona och leverera en karta över varje träd i skogen.

– De som hittills sett störst nytta med en så här bra överblick

är representanter för plantage-skogsbruket. Under det senaste året har vi fått kontakt med skogsbolag i Chile, Brasilien, Laos, Spanien och Portugal, säger Anton Holmström.

Svenska skogsägare har framför allt nappat på företagets tredje produkt, en app där skogsägaren själv filmar provytor och får fram mätdata. Den började säljas på marknaden i september.

– I Sverige är vi ganska bortskämda med att ha bra koll genom skogsbruksplaner och laserskanning, men det finns alltid någon som vill ha det senaste och tycker att appen är häftig, säger Anton Holmström. ■

5 frågor till ...

... Jenny Lovebo, biolog och universitetslektor vid Linnéuniversitetet. Hon är en av ledarna för ett fyraårigt projekt om hälsoytan med att skogsbada.

Text **Tina Andersson**

Vad är skogsbad?

– Det är ett kravlöst varande i skogen, att ta in skogen med alla sinnen. Står man och blipper på mobilen är det inte skogsbad.

Vem är det extra bra för?

– Studier visar att det är bra om man känner sig stressad. I Japan är skogsbad, Shinrin-Yoku, en certifierad metod för ökad hälsa. Människor mår bättre genom bland annat minskad depression och oro, sänkt blodtryck och förbättrat immunförsvar. Skogsbad kan även ha positiv effekt på typ 2-diabetes.

Hur ofta och hur länge ska man göra det?

– Vi försöker hitta svar på det i vårt projekt. Det hade varit bra att kunna ge någon sorts rekommendation, exempelvis 30 minuter 2–3 gånger i veckan, för dem som vill kunna se mätbara hälsoeffekter.

Vilken skog fungerar bäst?

– Lite äldre skog med höga träd, gärna blandskog. Sikten behöver vara god. Det hänger ihop med vår överlevnadsinstinkt. Miljön blir tryggare

”Miljön blir tryggare om man kan se faror på håll och ändå ha ett träd i ryggen.

om man kan se faror på håll och ändå ha ett träd i ryggen. Tänker man tillgänglighet är tätortsnära skogar intressanta. Vi samarbetar

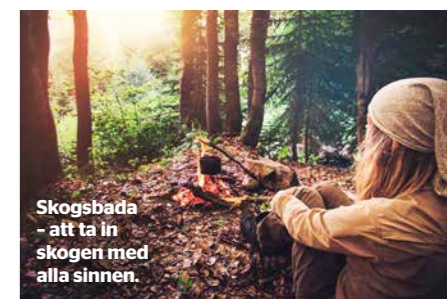
med Växjö kommun, och med hjälp av kommunens tätortsnära skogar vill vi ta reda på mer om hur de ska vara och skötas för att ge trivsel och hälsa.

Finns det någon affär i det här för skogsägare?

– Absolut! Man kan tänka sig att skogsägare är med och arrangerar eller erbjuder marker till skogsbad med certifierade guider. Många människor vill helst vara en del av ett sammanhang i stället för att göra något ensamma. I projektet försöker vi få fram vad som krävs för att människor ska ta sig ut i skogen för skogsbad. ■

Jenny Lovebo

Skogsbada - att ta in skogen med alla sinnen.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Klimatsmart ärta på export

Foodhills har en nyckelroll när det gäller att försörja den svenska marknaden med svenska grönsaker. Men exportaffärerna är också viktiga för Foodhills. Den svenska ärtan är populär på många håll i världen.

Text **Tina Andersson**

Ekonomi Den svenska marknaden för gröna ärtor är cirka 5 000 ton om året. En sommar med genomsnittligt väder kan Foodhills producera uppemot 13 000 ton.

– Vår exportchef hade sedan tidigare upparbetade kanaler. Vi har fortsatt att jobba med de gamla kontakterna, samtidigt som vi arbetat fram nya. Vår kvalitet är attraktiv i bland annat Kina, Taiwan, Tyskland, Italien och USA, säger Foodhills vd Bengt Persson.

Han poängterar att alla affärer görs mellan människor. Det

Bengt Persson

FOTO: HASSE DAHLGREN

Food Valley of Sweden

Ett led i arbetet är att utveckla cirkulära produktionssystem med slutna kretslopp och minimala restflöden. Foodhills vill bygga ett slags Food Valley of Sweden, en matens motsvarighet till Silicon Valley. Målsättningen är att i samarbete med Region Skåne, Bjuvs kommun och Tillväxtverket skapa ett kluster av livsmedelsföretag som tillsammans ska utgöra ett centrum för framtidens mat och en hållbar produktion av klimatsmarta livsmedel. KÄLLA: FOODHILLS

Foodhills producerar nära 13 000 ton gröna ärtor under en vanlig svensk sommar med skapligt väder.

gäller oavsett om man står på bondens egen marknad i Falkenberg eller exporterar till Frankrike. Export är inget mål i sig.

- EN BRA AFFÄR ÄR en bra affär. En bra affär leder ofta till fler bra

affärer. Man bygger långsiktiga relationer, säger Bengt Persson.

FOODHILLS ÄR MER än ärtor. Företagets avsikt är att tillsammans med partners bygga en global referens-, test- och pi-

lotanläggning för cirkulär livsmedelsproduktion. Framtida arbetsområden är kombinerade fisk- och växthusodlingar. Foodhills ägs av fastighetsutvecklaren Backahill, Lantmännen och grönsaksföretaget Magnihill. ■

Ny kartongmaskin i gång på BillerudKorsnäs

I BillerudKorsnäs satsning på skogens nya produkter, till exempel vätskekartong, har nu företagets största investering genom tiderna gjorts. En maskin för 7,6 miljarder har köpts in.

Text **Karin Janson**

Industri Den nya maskinen kallas världens modernaste av BillerudKorsnäs själva och ersätter en äldre maskinpark där den tidigare kar-

tongmaskinen var från 1930-talet. Investeringen är den största i företagets historia.

– Vi ska öka tillväxten inom vätskekartong, kartongapplikationer och förpackningslösningar och bedömer att det finns en stark global marknad. Vi vill vara nära skogsråvaran och förlade därför maskinen till Grums, där

Maria Engnes

vi redan har logistikflöden med båtar och tåg, säger projektledare Maria Engnes.

Produktionskapaciteten är 550 000 ton om året. BillerudKorsnäs är redan fossilfria till 99 procent och den nya maskinen förändrar inte energiåtgången.

– Vi kommer att kunna producera mer utan att använda mer energi, säger Maria Engnes.

I början kommer de att köra vanlig kartong i maskinen för att få stabilitet i produktionen. Lite

längre fram finns utrymme för spännande innovationer.

– Maskinen är designad för att kunna ta fram vätskekartong med egenskaper som liknar plast. En annan innovation som ligger nära i framtiden är återvinningsbara pappersbatterier, med elektroder som är baserade på cellulosa. Det känns väldigt spännande om vi kan hitta en lösning med batterier som är så miljövänliga att de till och med är ätbara, säger Maria Engnes. ■

FOTO: LARS ESKILDSEN

Världens högsta trähus ligger i Brumundal i Norge, endast 21 mil från värmländska Grums.

Mjöstårnet i Brumundal

Mjöstårnet i Brumundal (Ringsaker kommun i Norge) är 85,4 meter högt och därmed världens högsta trähus. Huset rymmer 27 lägenheter på 67-149 kvadratmeter, en badanläggning med swimmingpool, hotell, flera kontor, restaurang och tillhörande allmänna utrymmen. Byggnaden består av 18 våningar och stod färdig i mars 2019.

KÄLLA: MOELVEN LIMTRE AS, VOLL ARKITEKTER

Korslimmat trä växer så det knakar

Svensk träindustri storsatsar på korslimmat trä. Det kan gynna både klimatet och företagets ekonomi.

Text **Tina Andersson**

Trä Av alla flerfamiljshus med tre våningar eller fler som byggs i Sverige i dag har 12 procent en stomme av trä.

– Potential finns att 50 procent av flerfamiljshusen är av trä 2025, säger Mathias Fridholm, direktör vid branschorganisationen Svenskt Trä.

Byggande i trä är klimatsmart. En av teknikerna som möjliggör höghus är korslimning av massiva träskivor. Det kallas CLT eller KL-trä. Tekniken utvecklades av den österrikiska professorn Gerhard Schickhofer.

PIONJÄR I SVERIGE var företaget Martinsons i Bygdsiljum i Västerbotten, som producerat KL-trä sedan 2003. Under de senaste åren har Stora Enso dragit i gång produktion i Grums i Värmland. Södra har redan en fabrik och har beslutat att bygga en till i Värö i

Halland. Setras fabrik i Långshyttan i Dalarna har planerat produktionsstart våren 2020.

– Under femårsperioden från 2017 till 2022 kommer Sverige att ha gått från en produktionskapacitet på cirka 20 000 kubikmeter till omkring 300 000 kubikmeter årligen, säger Mathias Fridholm.

HAN TROR ATT utvecklingen är bra för den svenska träindustrin. KL-trä ligger ett steg längre fram i förädlingskedjan än sågade trävaror. Det kan innebära säkrare avsättningsmöjlighet på en marknad med mindre svängningar.

Han tycker att det ska bli intressant att se hur långt fram mot färdiga byggnader företagen placerar sin affär.

– Utmaningen ligger i att de inte är byggföretag utan måste bygga upp den kompetensen, säger Mathias Fridholm. ■

Mathias Fridholm

KOMMENTAR

Är börserna intressant trots elva års uppgång?

SEDAN 1990 har svenska aktier i snitt gett mer än tio procent per år. Det är långt ifrån det glada 1980-talets 33 procent per år, men ändå klart godkänt med tanke på att vi haft en svensk finanskris, en it-krasch och en djup global lågkonjunktur under tiden. Och ränteplaceringar har gett i snitt nästan sju procent per år.

Tyvärr kan man inte räkna med sådana siffror framöver. För räntor är det uppenbart, då ränteläget är betydligt lägre idag. Om räntorna stiger blir avkastningen visserligen bättre på lång sikt, men på kort sikt tappar obligationer och långräntefonder i värde.

ÄVEN FÖR AKTIER måste man räkna med lägre siffror, men här är skillnaden inte lika dramatisk jämfört med de senaste 30 åren. Vi räknar med att svenska aktier ska ge runt åtta procent per år i snitt de kommande tio åren. Mycket kan hända som omkullkastar bedömningen, det kan bli både betydligt bättre och betydligt sämre. Det är till exempel troligt att vi får minst en rejäl lågkonjunktur under den kommande tioårsperioden. Men runt åtta procent per år i snitt kan vara en rimlig förväntan.

Vad ska man då tro om andra aktiemarknader? Amerikanska aktier är högre värderade än de flesta andra. Befogat, påstår många, med tanke på att USA-börserna har många snabbväxande bolag. Men inga träd växer som bekant till himlen. Om vi antar att värderingen blir mer normal de kommande tio åren, räknar vi med att de kan att ge en avkastning på ungefär fem procent per år.

EUROPEISKA AKTIER, å andra sidan, är relativt lågt värderade. Här blir vår bedömning en som ligger ett par procent över den för svenska börserna. Förväntningen på japanska aktier är ungefär densamma medan tillväxtmarknaderna som är relativt lågt värderade väntas ge mest, cirka tio procent per år.

På sista raden är aktier fortfarande den tillgång som väntas ge mest på tio års sikt. Och ränteplaceringar med låg risk på kort sikt, riskerar att ge ett stort minus på längre sikt, när inflationen gröpt ur värdet. Vilken placering som passar dig beror på vilka mål du har och hur stora risker du vill ta.

MATS NYMAN
Placeringsstrateg
Handelsbanken Capital Markets
many01@handelsbanken.se

Danskarna är duktiga på att leverera det som förväntas, och tar vara på allt från grisen efter slakt.

FOTO: DANISH CROWN

Internationell handel – succé för danskt lantbruk

När den afrikanska svinpesten slog ut grisproduktionen i Kina 2018 stod danskarna redo. Med lång erfarenhet av internationell livsmedelshandel kunde landet åstadkomma en exportsuccé.

Text **Tina Andersson**

 – Utan den historia vi har är det svårt att tro att vi skulle ha fått den utveckling vi har fått. Redan på 1800-talet tog danska kooperativ beslut om att inrikta sig på animalieproduktion. Tanken var att gå ut på exportmarknaden. Bönderna ville ha vinsten av förädlingen själva, säger Jens Ring, chefskonsulent på branschorganisationen Landbrug & Fødevarer.

Jens Ring är bland annat ansvarig för organisationens marknadsföring av danskt gris-

kött i Kina. Han beskriver att exporten till Kina fungerar fantastiskt bra just nu. Kina har ett katastrofalt underskott på gris-kött på grund av ett utbrott av afrikansk svinpest, som slagit ut uppemot hälften av landets grisar på ett år.

– Det är svårt att göra fel nu. I ett större perspektiv kan man säga att det som har varit danskt lantbruks succé är att vi alltid har försökt svara på de olika behov som finns runt om i världen. Danmark har inte bara sett på

vad som fungerar på hemmamarknaden, säger Jens Ring.

Exportframgången ligger i

Jens Ring

hela tankesättet att alltid kunna avsätta globalt. Möjligheten uppstår när man är beredd och flexibel. Jens Ring förklarar att exporten utanför EU startade med Japan för 30–35 år sedan. Eftersom japanska kunder är mycket krävande var danskarna tvungna att utveckla livsmedels-säkerhet och spårbarhet. Det har lett till tillstånd att exportera kött till Kina.

– När chansen dök upp i Kina var vi klara. Vi hade tränat oss i

att leverera hög säkerhet och spårbarhet. Det gagnar oss nu, säger Jens Ring.

HAN FRAMHÅLLER ATT det är viktigt att förstå att Kina består av många regioner, kulturer och folkslag. Danskarna har hittills haft fokus på de allra största städerna på östkusten. Framöver blir det intressant att marknadsföra köttet i de växande städer som kanske är topp 10–20 i storlek i dag. Köttet som exporteras till Kina är fryst. Om grisen har varit utsatt för stress före slakt minskar köttet mycket i vikt vid upptining, på grund av vattenavgång.

– Danska slakterier har stort fokus på djuromsorg. Det ger en

Fakta Danmark
Befolkning: 5,8 miljoner.
Landets yta: 4,3 miljoner hektar (förutom Grönland och Färöarna).
Åkerareal: Knappt 2,4 miljoner hektar.
Grisproduktion: Nästan 33 miljoner smågrisar 2018.
Export: 85 procent av grisköttet går på export. Cirka 25 procent av landets intäkter från varuexport kommer från livsmedelsbranschen.

KÄLLOR: DANMARKS STATISTIK, LANDBRUG & FÖDEVARERJORDBRUKSVERKET, UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET, EUROSTAT

Fakta Sverige
Befolkning: 10,2 miljoner.
Landets yta: 40,7 miljoner hektar.
Åkerareal: Knappt 2,6 miljoner hektar.
Grisproduktion: Mindre än 3 miljoner smågrisar 2018.
Export: Cirka 12 procent av grisköttet går på export. Cirka 6 procent av landets intäkter från varuexport kommer från livsmedelsbranschen.

KÄLLOR: SCB, JORDBRUKSVERKET

kvalitet som är bra för frysning, och det innebär en konkurrensfördel för oss, säger Jens Ring.

PER HANSSON är verksamhetsledare vid SLU Kompetenscentrum företagsledning i Alnarp. Hans bild av Danmarks export är att den utmärks av hög kvalitet, tydlig profilering av varumärken som Tulip, Lurpak och Carlsberg, närvaro i marknaden med byggande av långa relationer, uthållighet och långsiktigt tänkande. Exportframgångarna har blivit möjliga på grund av stora, kooperativa företag ägda av lantbrukare plus stöd från politiker.

Per Hansson

– I Sverige har vi haft fokus på skog och stål. Danskarna gick med i EG 1972 för att vara med på den öppna marknaden. 1972 var vi fortfarande kvar i regleringstänket. Vi skulle producera billiga livsmedel till ett industrisamhälle, säger Per Hansson.

HAN PÅPEKAR ATT det inte finns något likhetstecken mellan stor export och god ekonomi för lantbrukarna. Företagsledare som ändå vill sikta på att exportera mer behöver fundera på två frågor: Vad har vi som är konkurrenskraftigt på en internationell

marknad, och i vilken grad är vi beredda att fördjupa vår kunskap om andra länder och marknader, att lära känna kunderna där?

Det svenska slakteriföretaget KLS Ugglarps ägs av danska Danish Crown och drar fördel av det genom viss export till exempelvis Taiwan och Korea.

– Exporten gör att vi får upp priset på hemmamarknaden. Hade vi haft Kinagodkännande hade det varit extremt under-skott i Sverige i dag och många hade velat bli grisbönder, säger Mårten Backgården, exportansvarig på KLS Ugglarps.

Mårten Backgården

Han beskriver att svenskar exporterar styckningsdetaljer vi inte äter själva. Danskar exporterar finare produkter, som ribs och kamben till USA, kotletter till Nya Zeeland och filé till Sverige. Danskar är duktiga på att leverera det som förväntas, exempelvis exakt likadana 300-gramsförpackningar inslagna i cellofan snurrat i ändarna. I Asien säljs mycket kött från vagnar på gatan till slutkunder utan frys.

– Danskarna är lyhörda. Först när Danish Crown kom in som ägare började vi sälja bakfötter. Inget slängs på grisen i dag. Danskar är bra på att få betalt för allt, säger Mårten Backgården. ■

KOMMENTAR

Framgång inom vindkraft och läkemedel bär landet

DANMARK ÄR ETT litet land som är starkt beroende av handel med omvärlden. Landets sex största exportmarknader är i fallande ordning Tyskland, USA, Sverige, Storbritannien, Norge och Kina. Det gör att den största exponeringen på handelsfronten finns i Europa.

Danmarks exportframgångar under det senaste året beror till stor del på utvecklingen inom läkemedelsindustrin. Exporten av kemikalier och relaterade produkter har stigit med hela 14 procent under det senaste året och läkemedelsindustrins export utgör nu närmare 25 procent av hela den danska varuexporten. Det kan jämföras med 13 procent för tio år sedan.

Även exporten av maskiner (exklusive transport) har vuxit med omkring tio procent i år jämfört med året innan. Det kan hänföras till framgångarna inom vindkraftsindustrin.

” Under 2018 uppgick den danska varuexporten till ett värde av 771 miljarder danska kronor.

DANSK BNP-TILLVÄXT VISAR en något mer positiv utveckling under första halvåret i år jämfört med de europeiska länder som man normalt jämför Danmark med. Samtidigt kännetecknas dansk export av att den ligger långt under EU-genomsnittet, speciellt inom bilindustrin som har det svårt. Exportutvecklingen av livsmedel och lantbruk ligger totalt sett oförändrad.

Under 2018 uppgick den danska varuexporten till ett värde av 771 miljarder danska kronor. Det var cirka dubbelt så mycket som tjänsteexporten på 442 miljarder danska kronor under samma år. Utvecklingen inom exporthandeln är mycket influerad av den avtagande världshandeln och transportbranschen där särskilt den konjunktur känsliga shipping-verksamheten påverkar utvecklingen i Danmark.

Den mest intressanta utvecklingen i Danmark på sistone handlar alltså om exporten av varor.

Men den senaste tidens svaga utveckling inom den tyska ekonomin, osäkerheten i förbindelse med Brexit och förväntan om generell lägre tillväxt på de danska exportmarknaderna, pekar på att det blir minskad efterfrågan på danska varor och tjänster framöver.

RASMUS GUDUM-SESSINGØ
 Senior Ekonom
 Handelsbanken Köpenhamn
 ragu02@handelsbanken.dk

Döden runt köksbordet

Det pratas fortfarande för lite död kring köksbordet. Lika säkert som att alla skogsägares äktenskap någon gång kommer att upphöra är att samtliga kommer att generationsväxla oplanerat eller planerat. En förskjutning mot de äldre åldersklasserna har pågått de senaste tio åren. Cirka 37 000 skogsägare är nu äldre än 75 år, det är en ökning med 15 000 sedan 2007. Vi träffar fortfarande alltför många som varit alltför passiva i att förbereda och underlätta eller åtminstone uttrycka sin vilja gällande framtida ägande av sin lantbrukstaxerade fastighet. Många undviker detta då man inte vill riskera att konflikt ska uppstå i familjen.

Sanningen är den motsatta. Vill man undvika framtida konflikter så är det viktigt att aktivt och tydligt diskutera eventuell överlåtelse av en fastighet i ett tidigt skede och med alla inblandade.

SÅ LÄNGE MAN själv är i livet kan man också styra det mesta själv. Här är det viktigt att upprätta familjerättsliga avtal. De vanligaste och kanske viktigaste kan vara testamente, äktenskapsförord eller samboavtal. När det gäller ägare till lantbrukstaxerade fastigheter och därmed enskilda näringsidkare fungerar det sällan med gratismallar som man hittar på internet.

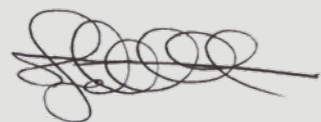
Att sparade underskott går förlorade ser vi tyvärr fortfarande.

Detta gäller också om en skogsägare avlider, här handlar det inte bara om att upprätta en bouppteckning utan om att tillsammans med en erfaren rådgivare planera övergången av en näringsverksamhet. Det är inte ovanligt att man har sparade underskott som med planering kan nyttjas vid exempelvis en avverkning. Att sparade underskott går förlorade ser vi tyvärr fortfarande.

Att anlita en rådgivare med erfarenhet av ägare till lantbrukstaxerad fastighet är en kostnad som lönar sig på flera sätt. ■

STEFAN MATTSSON
Utbildning: Ekonomi.
Befattning: Produktansvarig.
Ålder: 54 år. **Intressen:** Jakt och friluftsliv.
Dold talang: Kan mycket om gamla traktorer.

1 stort certifieringsarbete genomfördes inom äggbranschen mellan 2015 och 2017. Den rosa checken på ägget visar att ägget är certifierat enligt svensk äggkvalitet, vilket garanterar att hanteringen uppfyller de svenska kraven för djurvälstånd, livsmedels säkerhet, smittskydd och produktkvalitet.

4 godkända produktionssystem finns för närvarande i Sverige. Dessa är: ekologisk produktion (bilden), frigående utomhus, frigående inomhus och inredd bur.

95 procent av alla svenska ägg är vita. Cirka 5 procent är bruna. Vita hönor värper för det mesta, men inte alltid, vita ägg och bruna hönor värper i regel bruna ägg.

8 600 000

värphöns finns det i Sverige, i runda slängar. Det står att läsa i Svenska Äggs verksamhetsberättelse från 2018.

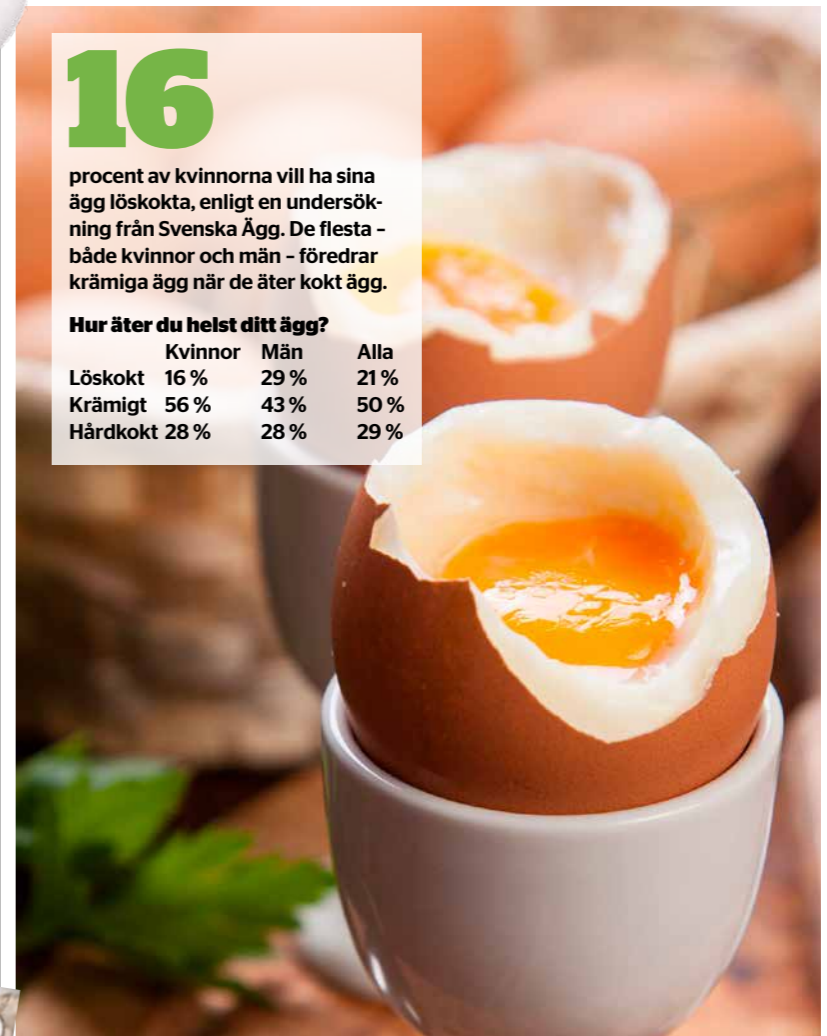

16

procent av kvinnorna vill ha sina ägg löskokta, enligt en undersökning från Svenska Ägg. De flesta - både kvinnor och män - föredrar krämiga ägg när de äter kokt ägg.

Hur äter du helst ditt ägg?

	Kvinnor	Män	Alla
Löskokt	16 %	29 %	21 %
Krämigt	56 %	43 %	50 %
Hårdkokt	28 %	28 %	29 %

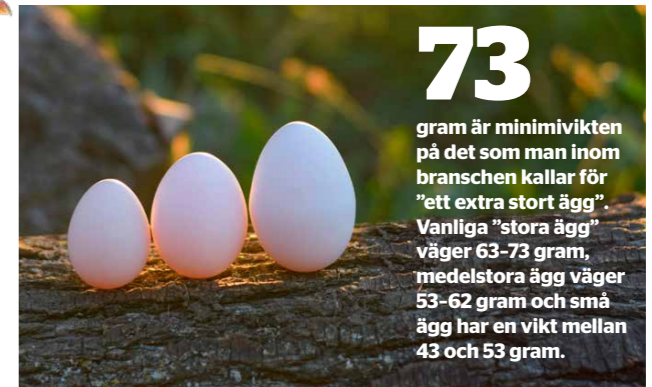
Ägg i siffror

I Sverige äter vi runt 2,5 miljarder ägg varje år och konsumtionen ökar. 93 procent av alla ägg som säljs i landet är svenska. Det uppger äggnäringsens branschorganisation Svenska Ägg.

KÄLLA: SVENSKA ÄGG FOTO: SHUTTERSTOCK

73

gram är minimivikten på det som man inom branschen kallar för "ett extra stort ägg". Vanliga "stora ägg" väger 63-73 gram, medelstora ägg väger 53-62 gram och små ägg har en vikt mellan 43 och 53 gram.

ägg - och drygt det - så många ägg äts i Sverige varje dag. Totalt säljs det runt 130 000 ton ägg om året, men då räknas även de stora högtiderna jul, påsk och midsommar in - då äts mer ägg än någonsin i Sverige!

Skogen är Ebbas träningslokal

Ebba Andersson är en av världens bästa skidåkare. I skogen tillbringar hon hundratals träningstimmar varje år. Här känner hon ro, frihet och lugn. Nu hoppas hon på en skadefri säsong.

Text **Martin Röshammar** Foto **Sandra Lee Pettersson**

Skogen är först och främst min arbetsplats. Där tillbringar jag väldigt mycket tid i samband med träning, säger Ebba Andersson och fortsätter:

– Jag hinner faktiskt njuta också. Skogen är nytta förenat med nöje för mig. Jag jobbar ju med det jag tycker är allra roligast.

Ebba Andersson har Skidstadion i Östersund bakom sig när hon går över en ganska tom parkering. Det var där inne publiken trängdes under skidskytte-VM i mars. Numera är Östersund Ebba Anderssons hemma, hon har precis flyttat från mamma och pappa i Sollefteå. Å andra sidan är pappa Per-Ola fortfarande hennes tränare.

– Jag ville testa något nytt och då

tyckte jag att Östersund var ett bra alternativ, och det är ju bara sexton mil hem till Sollefteå.

För fotograferingens skull har hon blivit ombedd att ta med ombyte så hon har flera olika par skor och pjäxor, både tunnare och varmare kläder. Ebba har verkligen ansträngt sig för att hjälpa till. Att bli fotograferad och intervjuad ingår i jobbet, i uppdraget. Hon representerar skidlandslaget, samtidigt som hon är sitt eget varumärke. Att vara någon som andra ser upp till har hon inte heller något emot.

DE FINA FÖRUTSÄTTNINGARNA som finns på Hallstaberget i Sollefteå kommer hon att sakna. Där känner hon sig verkligen hemma, i den terrängen. Hon berömmar anläggningen och spårläggningen och konstaterar att

Ebba Andersson representerar både skidlandslaget och sitt eget varumärke. Att vara någon som andra ser upp till har hon inget emot.

Ebba är uppväxt i Sollefteå men har nyligen flyttat till Östersund.

➤ rullskidbanan, den kommer hon att sakna väldigt mycket. Men det finns bra möjligheter att åka rullskidor i Östersund också.

– Och bara för att jag har flyttat nu betyder inte det att jag inte kommer att vara i Sollefteå mer.

DET FINNS ETT fantastiskt videoklipp på nätet. SVT Västernorrland träffar en tioårig Ebba Andersson som dagen innan sett Charlotte Kalla imponera i Tour de Ski. Ebba får frågan om vad hon kommer att göra om tio år. Hon säger lite generat att hon hoppas att hon är med i skidlandslaget då. Och det blev ju så! I somras fyllde hon 22 och nu är hon en viktig kugge i det landslag där den tio år äldre Charlotte Kalla förstås också ingår.

Säsongen 2018–2019 blev både och för Ebba Andersson. Det gick bra i världscupen men VM blev en stor besvikelse trots att hon åkte första sträckan i det stafettlag som tog guld i Seefeld.

En känning i lufrören, det var den som förstörde så mycket i början av VM. Hon fick stå över den första distansen och kände när mästerskapen var över att hon inte riktigt kunnat göra sig själv rättvisa, ändå tog hon en fin sjätteplats på den avslutande tremilen.

– Att få vinna ett stafettguld tillsammans med de andra tjejerna och

Ebba Andersson

Ålder: 22 år.

Bor: I Östersund. Uppvuxen i Sollefteå.

Familj: Mamma Åsa Lundmark, pappa Per-Ola Andersson, brodern Fredrik Andersson.

Är: Skidåkare. Åkte första sträckan i det lag som vann stafetten i VM i Seefeld i februari 2018. Har bland annat tagit två SM-guld och tre guld i junior-VM.

Ebba Andersson tycker om att vistas utomhus och tränar allra helst i skogen.

få dela det med hela laget och hela svenska folket, det var jättehäftigt, en superrolig dag. Men jag måste erkänna att jag kände mig lite smått knäpp när jag åkte hem från VM och var besviken.

HON SKRATTAR MYCKET, ler mycket, fnissar mycket. Ebba Andersson ger verkligen ett avslappnat intryck, hon verkar vara tillfreds med tillvaron.

Men det finns förstås en annan sida också, den Ebba som pratar om vad som krävs ”för att nå utveckling”. Det handlar om träning på gränsen, om cirka 800 träningspass, uthållighetsträning, på en säsong. Plus då ett antal styrketräningspass i veckan. Visst säger hon att träningen emellanåt kan vara så tuff att hon grugar sig inför vissa pass, men hon lägger direkt till att hon gillar att ta i, gillar att vara lite trött.

Inställningen till träning går hand i hand med tävlings-Ebba. Vi pratar om att hon länge var en lovande löpare, att det var en bra del av träningen på sommaren.

– Ja, det var bra att underhålla tävlingsmomentet och jag tycker att tävla är det roligaste som finns. Jag gillar den komplexitet som finns i skidor. Det krävs både styrka och uthållighet, teknik, snabbhet och

taktiskt kunnande. Man får vara utomhus och det finns flera olika discipliner. Det innebär en sän frihet. Så känner jag trots att det är mitt jobb. Det är ju inte så att jag under ett distanspass tänker: Men gud, nu är jag ute och jobbar.

Att träna så hårt innebär också risker. För mer än tre år sedan, i mars 2016, opererade hon sitt högerknä efter att det hoppat ur led flera gånger.

” Vi äger lite skog i min familj. Men jag är mer intresserad av att vistas i skogen än av att bruka den.

Rehabiliteringen gick bra, så bra att hon ett år senare tog ett guld och ett silver på junior-VM och dessutom var med i det stafettlag som tog silver på senior-VM i Lahtis. Men till slut blev knät överansträngt, överbelastat, tror hon och läkarna. Hösten 2018 var strulig, hon beskriver situationen som en mental svacka på grund av att knät hindrade henne från att träna och tävla för fullt. Hon tackar sin ”stöttningsapparat”, familj, vänner och en mental coach, för att säsongen ändå blev så bra. För så är det, hon ser säsongen 2018–2019 som lyckad och hon är glad över de kliv hon tagit i sin skidåkning.

– Visst kan jag koppla bort skidåkningen. När jag hänger med familj och vänner tänker jag inte så mycket på det jag ska göra på morgondagens träningspass. Men det är klart, på den nivå jag idrottar på krävs det ju att man inte bara är idrottare de timmar man tränar. Det är viktigt att jag är duktig på att återhämta mig, på att äta och dricka rätt.

EBBA ANDERSSON HAR alltså inte något emot att vara en förebild. Hon ser det som ett bevis på att folk tycker att hon gör något bra när de kommer fram och vill prata eller ta en bild tillsammans med henne. Hon utstrålar positivt tänkande, det är där hon landar varje gång hon pratar om skador eller motgångar. Därför är det logiskt att hon nämner influencern Margaux Dietz som en av sina förebilder.

– Hon ser saker på ett positivt sätt. Jag gillar hennes inställning och hon verkar vara en fin och härlig person. ➤

PROFILER

➤ Jag tycker om podden som hon är med och gör, Redgert & Dietz, den är så avslappnad. De pratar om så mycket annat än skidåkning. Man får liksom koppla av när man lyssnar!

VI HAR TAGIT hissen upp i det pampiga Arctura-tornet och sitter nu i ett hörn av restaurangen. Ebba blickar ut över skogen som breder ut sig nedanför oss. Vi ser också Storsjön och långt bort syns Årefället. Hon ler försiktigt när hon säger att skogen, den är något vackert och att hon gärna plockar bär och svamp när hon har en vilodag eller i alla fall en viloeftermiddag. Men någon "skogsmulle" är hon å andra sidan inte, menar hon.

Ebba Andersson glider ut i en fundering över vad skogen betydde för henne som barn. Hon förklarar att det inte alltid var lätt att få ut henne

Ebba ser fram emot världscupen och Tour de Ski.

men när hon väl kommit ut i skogen ville hon ogärna gå hem.

– Mamma och pappa tog med mig ut i skidspåret tidigt, men jag tyckte inte att det var särskilt kul i början.

Det kom senare. I början hängde jag nog hellre i slalombacken på fritiden. Med tiden har jag insett att skidåkning är min grej. Det är ändå lite smått otroligt att jag har fått chansen att leva på att göra det här!

LILLEBROR FREDRIK, ETT år yngre, är också han en lovande skidåkare så det pratas mycket skidåkning i familjen.

– Men jag tycker ändå att ... Det är inte allt. Vi kan prata om annat också. Jo, just det, vi äger lite skog i min familj. Men jag är mer intresserad av att vistas i skogen än av att bruka den.

Säsongen, som är i gång när du läser det här, innehåller inte något stort mästerskap. Däremot ser Ebba fram emot världscupen och Tour de Ski. Och mot att fortsätta ta kliv i sin utveckling. Det är så hon säger det, att hon strävar efter att bli bättre och bättre, åka fortare och fortare. ■

Krönika

Hushållning avgörande för en hållbar utveckling

Jag hade just blivit vald till ny styrelseordförande i Hushållningssällskapens Förbund när managementkonsulten sökte upp mig. Han ville ge mig ett gott råd, sa han. "Byt namn på den där organisationen, hushållning låter gammalmodigt och ingen begriper vad ni håller på med." Jag svarade honom rent instinktivt att det har jag verkligen ingen avsikt att göra. Tvärtom. Hushållning är ju begreppet ekonomi i dess egentliga betydelse. När Hushållningssällskapen bildades i början av 1800-talet var deras syfte och uppgift att sprida kunskap för att ta tillvara de resurser som fanns på landsbygden och förbättra ekonomin för befolkningen där. Ett uppdrag som alltså gäller och som är högst relevant även i dag.

Hur vi brukar jord, skog och vatten har avgörande betydelse för en hållbar utveckling. Jag har mina rötter i skogen medan lantbruket är en ny arena för mig. Det finns likheter men skillnaderna är större. Hållbarhet inom lantbruket och ett hållbart skogsbruk vilar dock på samma principer om ekonomi, miljö och socialt ansvar. Tidsperspektiven är förstås helt olika. Bonden sår och

Lika rätt i dag som för mer än 200 år sedan.

skördar under samma år medan skogsägaren får ha tålmod att vänta i decennier. Å andra sidan styrs bonden av ett omfattande och detaljerat regelverk medan skogsägaren har en större frihet att välja väg. Ständig utveckling och mod att förändra är en nödvändighet för tillväxt och lönsamhet, inte minst för lantbruksföretagen. Kunskap är då grunden, egen eller den man kan få av professionella rådgivare.

IDAG FÖRS livliga diskussioner om huruvida skogsbruket bedrivs hållbart eller ej. Jag har mött många privata skogsägare i mina skogliga uppdrag. Gemensamt för de flesta är att de vill förvalta sin skog så att de överlämnar något ännu bättre till nästa generation. Man vill ta tillvara markens produktionsförmåga och förbättra tillväxten samtidigt som man värnar flora och fauna. Hushålla klokt, helt enkelt.

Så något namnbyte är verkligen inte aktuellt, hushållning med jordens resurser är liksom grundbulten för en hållbar utveckling. Lika rätt i dag som för mer än 200 år sedan när Hushållningssällskapen bildades i vårt land. ■

Maria Norrfalk

MARIA NORRFALK

Utbildning: Civiljägare. **Befattning:** Tidigare generaldirektör och landshövding, numera styrelseuppdrag. **Ålder:** 67 år. **Intressen:** Jakt, friluftsliv, golf, skidor, goda böcker och musik. **Dold talang:** Kan sticka irländska tröjor.

Du gör skillnad

Att förvalta skog och mark inför kommande generationer är ett av de mest betydelsefulla jobb man kan ha. Därför vill vi underlätta ditt arbete.

Våra lokala bankkontor har lång erfarenhet av att hjälpa skogsägare och lantbrukare med ekonomin och andra frågor som rör verksamheten. Du är varmt välkommen till ett bankkontor nära dig.

Prenumerera gärna på den här tidningen och på vårt nyhetsbrev. Det kostar inget. Mer info på handelsbanken.se/skogochlantbruk

handelsbanken.se/skogochlantbruk

Handelsbanken

En bra dialog är ofta den bästa lösningen på en konflikt – även en äganderättslig. Men när det inte går att få till ett samtal och djup oenighet präglar situationen är juridisk hjälp det enda fungerande verktyget.

Så får du hjälp om din mark invaderats

Kommersiell bärplockning är ett stort problem för många markägare. Seriösa turistföretag, däremot, visar all större förståelse för att diskutera och skriva avtal med markägare, säger LRF, som också kan erbjuda stöd och juridisk hjälp.

Text **Tina Andersson**

HÖGSTA DOMSTOLEN HAR i en dom från 1996 uttalat att det ingår i allemansrätten att företag får driva kommersiell verksamhet på någon annans mark, bara det inte skadar marken eller stör markägarens egen verksamhet. LRF tycker att det är orimligt.

– Jag vill poängtera att vi är för allemansrätten och att människor kan komma ut i naturen, men kommersiell verksamhet borde inte ingå, säger Björn Galant, expert på allemansrätten hos LRF.

Björn Galant berättar att den största problematiken finns där bärföretag som omsätter många miljoner kronor

släpper av utländska bärplockare i skogen. Markägarna har svårt att hitta någon huvudman att kontakta när det uppstår problem med skräp, sönderkörning, eldning på olämpligt ställe, fara under avverkning eller jakt och så vidare.

– I sådana här fall anser jag att bärföretagen faktiskt bryter mot allemansrätten, säger han.

GLÄDJANDE NOG TYCKER han att situationen blivit bättre för markägare som har turistföretag på sina marker. Under de sju år han jobbat med frågan på LRF har benägenheten att samarbeta och skriva avtal ökat.

– Om man är ett långsiktigt och seriöst turistföretag inser man att man måste prata med markägaren, säger Björn Galant.

När det gäller anläggande av led på annans mark har LRF tagit fram punk-

Björn Galant

Kommersiell bärplockning är tillåten om den inte leder till skada eller orsakar besvär för markägaren.

FOTO: SHUTTERSTOCK

” Vi är för allemansrätten och att människor kan komma ut i naturen, men kommersiell verksamhet borde inte ingå.

Björn Galant, LRF

ter för vad som bör finnas med i ett avtal. Det är bland annat sådant som vem som är huvudman och ansvarar för underhåll av spänger och broar, om leden ska städas och i så fall hur ofta, och vilka som ska få vara på leden, alltså om den är till för exempelvis gående, cyklar eller hästar. Man kan också avtala om sådant som att huvudmannen ska köpa in bark att lägga på fuktiga ställen på leden.

Under hösten har LRF och

branschorganisationen Naturturismföretagen hållit träffar kring markägande och turistföretag runt om i landet. Både markägare och turistföretag har deltagit, och det har berättats om en del bra idéer att ta efter. I Dalsland har markägare fått betalt av företag som har kanotuthyrning för att ställa i ordning rastplatser på öar. De paddlande turisterna har på så sätt fått tillgång till toaletten och vindskydd.

– Det är i grunden ett jättebra

initiativ, men nyttjandet är nu större än marken tål. Markägare tröttnar när turisterna börjar fälla träd och campar var som helst. Alla på det mötet var överens om att det fanns problem med overturism som måste lösas, säger Björn Galant.

HAN POÄNGTERAR ATT när en aktör först vill etablera sig behöver insikt finnas om att all mark har en ägare, och denna ägare behöver man kon-

Fotnot: I tidningen Tillväxts "heta stol" på sid 34 sitter LRF:s nya vd Anna-Karin Hatt. Hon berättar att Äganderätten är en av de allra viktigaste frågorna för LRF framöver.

Kommersiell bärplockning

Det finns inget förbud mot kommersiellt organiserad bärplockning i stor skala och för försäljning. Åtminstone inte så länge det sker utan skada eller annat besvär för markägaren än att han/hon blir av med bären.

Arrangörer av organiserad bärplockning har ett stort ansvar och det bästa är att arrangören pratar med markägaren i förväg.

Konflikterna runt kommersiell verksamhet på annans mark har varit flera på senare år. LRF erbjuder sina medlemmar att följa med som kompetensstöd när markägare behöver komma överens med kommun eller länsstyrelse i frågor som gäller allemansrätten. KÄLLA: BJÖRN GALANT, LRF, NATURVÄRDSVERKET

takta och prata med. Dialog är ofta bästa vägen framåt och får man förtroende för varandra öppnar sig nya samverkansmöjligheter som kan gynna båda parter.

– Det gäller för båda parter att vara rimliga. Hittar man bra lösningar öppnar sig nya möjligheter. Det kan vara att markägaren mot ersättning ska bygga utkiksplatser, sälja ved till grillplatser, sköta transporter av packning, ge tillåtelse att bygga en koja eller upplåta en gammal lada att rasta i om det regnar. I det gemensamma projektet med Naturturismföretagen ska ett antal exempel på avtal för olika verksamheter tas fram.

Om det blir en tvist kan LRF också gå in och medfinansiera en medlems kostnader i en domstolstvist. Det förutsätter dock att fallet är principiellt intressant, att det är något som LRF vill se prövat i domstol. En annan hjälp för LRF-medlemmar är att representanter från LRF kan följa med som kompetensstöd när markägare har möten med kommun eller länsstyrelse i frågor som gäller allemansrätten. ■

Del 4: Den svenska skogen under 1000 år

Sedan början av 2000-talet har det blivit en självklarhet att ta stora naturhän syn inom svenskt skogsbruk. Riksskogstaxeringen, vars främsta syfte är att beskriva tillståndet, tillväxten och avverkningen i svenska skogar, konstaterar även att mängden död ved, gamla träd och lövträd – som är viktiga för den biologiska mångfalden – har ökat märkbart. KÄLLA: SKOGSHISTORISKA SÄLLSKAPET

Skogen i centrum i klimatfrågan

Skogens produkter är på många sätt miljövänligare än alla andra produkter. De bygger på en råvara som skapats med hjälp av fotosyntesen och de förnybara råvarorna solljus, koldioxid och vatten. I klimatfrågan, som fått och får allt större fokus, har skogen en oerhört viktig roll.

Ny inriktning på forskning och skogsbruk

Skogsforskningen och skogsbruket har fått en delvis ny inriktning på senare år. Tidigare var det enda målet ökad virkesproduktion. Numera handlar det om att parallellt med skogens ekonomiska värden även beakta biologisk mångfald och människors behov av upplevelser.

Flera och helt nya skogsprodukter

Allt fler produkter baserar sig nu på råvara från skogen. Nya typer av förpackningar efterfrågas samtidigt som det även finns intresse för andra, helt nya produkter tillverkade av cellulosa fiber. Även skogsbränsle och energi från skogen är hett.

Pappersflaska för kolsyrade drycker. Ett projekt från BillerudKorsnäs.

Hans-Erik får städa upp och betala för skräpet

I bärplockarnas spår har Hans-Erik Mårtensson hittat en övergiven Audi och mängder av sopor. Det eldas i vindskydd och campas på vägar. Måttet börjar bli rågat.

Text Tina Andersson

HANS-ERIK MÅRTENSSON och hans familj är skogsägare och lantbrukare i Kubbe utanför Örnsköldsvik i Ångermanland. Redan för 20 år sedan började den kommersiella bärplockningen märkas lite grann i form av att man kunde träffa på plockare från öststaterna i skogen. För sådär 15 år sedan var det inte längre bara att plockarna syntes, de lämnade också kvar trasiga plastbackar längs vägarna.

– Då var det enkelt att städa efter dem, för kommunen hade containrar att lägga skräp i. Nu får jag lägga det i min egen soptunna och betala kilopris, säger Hans-Erik Mårtensson.

PÅ SENARE ÅR är det i huvudsak bärplockare från Thailand som är aktiva i trakten. De är fler och stannar i Sverige från hjortronsåsongen i mitten av juli, över blåbärs-plockningen i augusti och tills lingonen är slut i september.

Problemen i Kubbe har eskalerat. Det eldas på stora stenar som används som kokhällar. Möbler, kläder och cigarettpaket ligger kvar i naturen. Plockarna rör sig farligt nära skogsavverkningsmaskiner och är så ivriga att arbeta att de trotsar jaktskylltar och vägspärrar.

– Det är viktigt att skilja på sak och person. Inget ont om dem som är här och sliter, men man ska ha klart för sig att det inte är några små familjeföretag

Hans-Erik Mårtensson undrar vem som skulle ställas till svars om en bärplockare orsakar en stor skogsbrand. Många av dem är rökare och de lagar mat utomhus varje dag.

FOTO: MARIA BOSTRÖM

Inget ont om dem som är här och sliter, men man ska ha klart för sig att det inte är några små familjeföretag de plockar bär till, säger Hans-Erik Mårtensson.

Hans-Erik Mårtensson

Han hänvisar till en artikel i tidningen Land Skogsbruk. Tidningen hade tagit reda på att tolv företag ansökt om arbetstillstånd för sammanlagt över 6 000 thailändare säsongen 2019. Företagen omsätter tiotals miljoner kronor vardera. Genom att titta på registreringsnummer på fordonen kom Hans-Erik Mårtensson fram till

att fem av de tolv bärföretagen hade plockare i skogen kring Kubbe.

– Vad jag vet hade inget av företagen kontaktat markägare. Här i byn finns exempelvis 16 kilometer allmänna vägar, men också cirka 60 kilometer vägar som ägs och sköts av föreningar, samfälligheter och enskilda. Bärföretagen tar för givet att de kan använda vägarna för sin verksamhet, säger han.

Ingen i byn är sugen på att sätta

Några av Hans-Erik Mårtenssons noteringar

Augusti 2015

Fann en gammal Audi utan registreringskyltar mitt på vändplanen på en skogsväg som Holmen och vi äger. Bilens ägare är en tjeck som lämnat landet. Polis, miljökontoret och bärgningsföretag får köra 17 mil vardera och vändplanen är obrukbar under tre månader.

Augusti 2017

Bärplockare har slagit läger på vägen. Vi hotar med polisanmälan och bärplockarna städar bort möbler, kylskåp, bildelar och skräp.

Augusti 2019

Jaktlagets älgstorn har flyttats för att man velat ta underlagen, som består av plankor. Resterna hittas vid eldplatsen, liksom en del skräp.

3 steg vid intrång

Om du blir utsatt för ett intrång där någon aktör bedriver kommersiell verksamhet på din mark bör följande åtgärder vidtas:

1. Ta reda på vem som är huvudman.
2. Skriv ett avtal med den aktuella huvudmannen.*
3. Se till att få juridisk hjälp om situationen blir ohållbar.

*Använd till exempel LRF:s checklista på vad som bör finnas med i ett avtal.

Allemansrätten Tack vare allemansrätten kan alla röra sig fritt i den svenska naturen. Men det finns vissa saker du måste tänka på när du är ute. Allemansrätten innebär både rättigheter och skyldigheter.

upp vägspärrar överallt. Det skulle försämra den egna livskvaliteten. Den är redan påverkad av sönderkörningar, sopor och att det knappt finns bär att plocka för ortsborna.

– Man ska vara rättvis och säga att det kommer in pengar någonstans i landet från den kommersiella bärplockningen på annans mark, men det är inte i första hand lokalt, säger Hans-Erik Mårtensson. ■

Nedskräpning är brottsligt – gör en polisanmälan

Det är inte allemansrätten utan kringliggande lagstiftning som behöver ändras vid överutnyttjande. Det anser Nils Hallberg, miljörettsjurist vid Naturvårdsverket.

Text Tina Andersson

POLISANMÄLAN ÄR DET verktyg som står till buds för markägare som drabbas av problem i samband med kommersiell bärplockning. Allemansrätten tillåter kommersiell verksamhet på annans mark, men det är under förutsättning att den inte stör eller förstör naturen. Att sätta upp permanenta läger utan markägarlov, köra olovligt i terrängen, skräpa ned och liknande bryter mot gällande lag och ligger utanför vad allemansrätten medger.

– Effekterna av överutnyttjande ska snarare hanteras i all kringliggande lagstiftning. Vi kan inte ändra i allemansrätten för att reglera sådant som redan är brottsligt, säger Nils Hallberg.

Om någon exempelvis skräpar ned faller det under miljöbalken. Kör man på fel ställen är det terrängkörningslagen som går in. Vid skadegörelse används brottsbalken. Om man tältar för länge utan lov

kallas det självtäkt eller egenmäktigt förfarande.

EN KOMPLIKATION ÄR att lagstiftning blir föråldrad. Den släpar alltid efter lite grann, förklarar Nils Hallberg. Han anser att det därför kan finnas behov av att uppdatera den kringliggande lagstiftningen för att möta effekterna av aktiviteter som faller utanför allemansrätten.

– Om inte de verktyg lagen ger fungerar bör man göra nödvändiga ändringar i dessa. Kommersiell bärplockning som bryter mot lagar är inte allemansrätt och Naturvårdsverket har inte längre mandat att vägleda i frågan, säger han.

Både allemansrätten och äganderätten är grundlagsskyddade. Det är två starka intressen som ska skyddas. Allemansrätten gör det möjligt för den stora allmänheten att komma ut i naturen och det är generellt en god sak. Det är inte där det skaver, tycker Nils Hallberg.

– Omvärlden gör alltid krum-språng som påverkar sedvanerätt och lagstiftning, säger han. ■

Nils Hallberg

Bärplockare ska ha avtalsenlig lön

Om man inte har tecknat något kollektivavtal är det ändå möjligt att anlita bärplockare, men det är en rad olika villkor som måste vara uppfyllda. Man måste erbjuda lön och anställningsvillkor som är i nivå med svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt i yrket eller branschen. Facket (Svenska kommunalarbetsförbundet) ska också ges tillfälle att

yttra sig över anställningsvillkoren. Som arbetsgivare kan man på olika sätt visa att bärplockaren har fått information om arbetsförhållanden, allemansrätt och trafikregler, till exempel genom ett dokument där det framgår att arbetsgivaren mottagit den information som man som arbetsgivare har tagit fram.

KÄLLA: MIGRATIONSVERKET

Skilnad på koldioxid och koldioxid

En skillnad på biogen koldioxid eller "det gröna kolet" som träden använder i fotosyntesen är att det redan ingår i kolets kretslopp mellan atmosfären och allt levande på jorden. Det skiljer sig från "det svarta kolet", vilket härrör från fossila bränslen som grävs upp från jordens inre.

I Miljöserien i Tillväxt 1 2017 beskrevs skillnaderna mellan det gröna och det svarta kolet.

Träd blir äldre än människor

Debatten om skogsbruket präglas emellanåt av höga tongångar och en viss icke-förståelse för skogslandskapets dynamik. Den som inte har ett historiskt perspektiv på dagens skogsskötsel kan tro att landskapet är statiskt, vilket det inte är oavsett om det finns ett skogsbruk eller inte.

Lika mycket lövträd som på 1920-talet

Sedan den nya skogsvårdslagen kom 1994 och mer miljöanpassade metoder började tillämpas på bred front har andelen död ved, gamla träd och lövträd ökat i svenska skogar. Detta är viktigt för den biologiska mångfalden. Andelen lövträd är nu på samma nivå som på 1920-talet.

Intrånget avgör ersättningen

En fråga som markägare ställer sig när de blir utsatta för ett markintrång är förstås: Vilken ersättning har jag rätt till? Det kan handla om utvinning av mineraler på ens mark, inlösen av fastighet, bostadsutveckling eller andra intrång.

Text **Martin Röshammar**

EN PERSON SOM kan ge svar är juristen Elinor Alfredsson på Bergsstaten. Det är den myndighet som är ansvarig för minerallagen och som beviljar tillstånd – antingen ett undersökningstillstånd där företaget prospekterar/undersöker berggrunden för att hitta så kallade koncessionsmineraler eller en bearbetningskoncession. I det sistnämnda fallet har tillståndshavaren rätt att utvinna och tillgodogöra sig beviljade koncessionsmineral i en gruva.

– När vi ska besluta om ersättningsnivån tillämpar vi bestämmelserna i expropriationslagen, fjärde kapitlet. Där finns det reglerat hur man ska bedöma vilken ersättning som ska betalas till markägaren, säger Elinor Alfredsson.

OM DET GÅR så långt att det är aktuellt med inlösen av fastigheten eller en del av fastigheten, då är det utifrån en värdering av fastighetens värde, enligt expropriationslagen marknadsvärdet och ett påslag på 25 procent. Men är det annan skada, att det exempelvis har blivit körskador som kostar att åtgärda, då får den drabbade visa vilka kostnader hen har haft. Om tillståndshavaren och markägaren inte är överens i ersättningsfrågan kan tvisten efter ansökan prövas av Bergsstaten.

Ersättningsnivån vid expropriering av mark bestäms inte av kommunen utan beslut tas i domstol. Det kan röra sig om bland annat bostadsutveckling, kulturhistorisk bebyggelse eller naturområden som ska bevaras som naturreservat eller nationalpark.

Grundtanken med ersättningen är att fastighetsägaren inte ska få sämre förutsättningar än den som inte drabbats och denne ersätts därför med värdet på fastigheten. Sedan 2010 görs även ett påslag på 25 procent av marknadsvärdet, precis som när företaget letar efter fyndigheter.

NÄR DET KOMMER till formellt skydd av skogsmark gäller den nationella strategin som Skogsstyrelsen, länsstyrelserna och Naturvårdsverket tagit fram. Det rör sig bland annat om biotopskyddsområde och naturreservat. Då får skogsägaren full ersättning, plus återigen 25 procent för intrånget.

I de fall naturvårdsavtal tecknas mellan en markägare och staten eller en kommun varierar ersättningen beroende på hur länge naturvårdsavtalet gäller. Den tiden kan variera mellan ett och femtio år. Om avtalet gäller i femtio år ersätts markägaren med 60 procent av rotnettot.

Skatteverket menar att ersättning för det man kallar för ”förädlade avverknings- och tillvaratagandekostnader för skog liksom för avverkning i förtid”, ska ses som skadestånd och därför inte beskattas. Det kan handla om allt från vägar och järnvägar till ledningar och energitorvtäkter. ■

När intrång görs får markägaren ersättning, storleken beror på typen av intrång. Här borrar SGU, Sveriges geologiska undersökning, för att sätta grundvattenrör.

Skogshistoriska sällskapet fyller 30 år

Det var på uppdrag av KSLA (Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien) som Skogshistoriska sällskapet startades. Syftet med föreningen, som fyller 30 år 2020, är att väcka intresse för skogens historia och ta vara på kunskaper hos dem som är eller har varit verksamma i skogen.

Mer skog i Sverige än någonsin

Virkesförrådet på skogsmark, 2 849 800 miljoner skogskubikmeter, i Sverige är just nu större än någonsin tidigare i historien. Varje år tillväxer dessutom skogen med 100 miljoner kubikmeter. Av dessa avverkas cirka 80 procent. Tillväxten är alltså större än den årliga avverkningen.

KÄLLA: TIDNINGEN SKOGEN

Sverige största skogslandet

Sverige är med sina drygt 23 000 000 hektar skogsmark – mer än halva landets yta – ett av världens skogsrikaste länder räknat per person. Om alla svenskar går ut i skogen samtidigt får varje person en skogsyta på nära sex fotbollsplaner för sig själv.

KÄLLA: TIDNINGEN SKOGEN

KOMMENTAR

Ersättning vid intrång en komplicerad fråga

DEN UNIKA ALLEMANSRÄTTEN som vi har i landet har på senare år nyttjats i kommersiellt syfte och satts på prov. Många av oss skogsägare har väl någon gång sett lämningar efter framför allt bär- eller svamplockare och då inte bara från kommersiella företag. Även de som plockar för sitt husbehov kan ibland glömma kvar delar av sin packning. Men det är inte själva allemansrätten som bör ändras, utan det är den kringliggande lagstiftningen som bör ses över. Görs det inget åt den eskalerande problematiken så blir nog en av följderna att allt fler skogsägare stänger sina skogsbilvägar för allmänheten.

Detta har man all rätt till, såvida det inte utgår statliga bidrag till vägens skötsel. Att sätta en bom på sin väg är dock inget som det stora flertalet skogsägare egentligen vill.

” Det man ska vara medveten om är att ersättningen för dessa intrång beskattas på olika sätt.

ERSÄTTNINGSPRÅGAN vid intrång är ibland ganska komplicerad beroende på vilken typ av intrång det gäller. Det man ska vara medveten om är att ersättningen för dessa intrång beskattas på olika sätt. Framför allt tänker jag på ersättning för biotopskydd/naturreservat kontra ersättning vid så kallat naturvårdsavtal. Vid ersättning för biotopskydd/naturreservat skattas man intäkten i inkomstslaget kapital (max 27 procent), medan man vid ersättning för naturvårdsavtal skattas för inkomst av näringsverksamhet (30–65 procent).

I bägge fallen ska inkomsten beskattas för det år intäkten uppstår och kan inte periodiseras. Jag har vid ett flertal tillfällen stött på frågor och okunskap om detta i möten med markägare och tyvärr upplever jag att myndigheterna inte upplyser om detta vid förhandlingen. Ofta beror detta på att myndigheten själv inte har kunskap om skattereglerna.

Det finns nu en motion inlämnad till riksdagen där det föreslås att ersättning vid naturvårdsavtal kan behandlas som ersättning vid avverkning, det vill säga att man ska kunna göra avsättning till exempelvis skogskonto. ■

OLA JOSEFSSON

Regionchef Mellansverige
Handelsbanken Skog och lantbruk
oljo05@handelsbanken.se

Stort sug efter halländsk grönkål

Grönkål är den "nya" supermaten. Hälsoexperter talar om "det nyttigaste man kan äta" och det kryllar av grönkålsrecept. Några av Sveriges mest erfarna odlare är bröderna Ericsson i Harplinge. De skördar 100 ton grönkål om året och förädlar den till långkål - en delikatess som numera når långt utanför Hallands gränser.

Text Karin Janson
Foto Anders Andersson

Grönkålen skördas i början av oktober. Yosef Sienkiewicz är en av dem som sköter arbetet på fältet.

Vita kalfjärilar med svarta vingspetsar fladdrar omkring bland de mörkt klorofyllgröna grönkålsstånden.

Då och då landar en fjärl på ett blad, men det bekymrar inte odlaren Bertil Ericsson överdrivet mycket.

– Kalfjärilarna är inte det stora problemet. De är ofta stationära och väljer en planta där de lägger sina ägg. Jordlopporna är värre. Eftersom jag frösår kålen måste jag bespruta för att lopporna inte ska äta upp allt. Och så har vi en och annan älg som är här och åter.

De flesta som odlar kål i någon form hemma i trädgården vet att det finns gott om skadedjur som kan förstöra en potentiell fin skörd. Här på den halländska slätten blåser det ofta friskt från havet, vilket gör att plantorna inte behöver täckas.

– I en trädgård är det ofta lä, då

HarplingeKål skördar två ton grönkål om dagen.

trivs insekterna. Här är det för blåsig för att de ska trivas någon längre stund. Dessutom sägs det att de salta vindarna ger kålen extra god smak, säger Bertil Ericsson.

HAN ODLAR SINA fem hektar grönkål på familjegården Lilla Skee utanför Harplinge. Grönkålen har sjuårig växtföljd och därför växlar han åkrar med grannen tvärs över vägen. Två kilometer bort driver brodern Axel

Ericsson företaget HarplingeKål, som kokar grönkål och säljer till grossister. Konceptet bygger på samarbete, något som inte är ett okänt begrepp i dessa trakter. I Harplinge har föreningsrörelsen varit stark genom historien, inte minst bland lantbrukare. 1897 grundades Harplinge Inköpsförening, som ett sätt för de lokala bönderna att få lägre priser. Butiken finns kvar än i dag, nu i Lantmännens regi.

– Förr var det ett måste att samarbeta, annars hade man inte klarat sig långt på de steniga sandjordarna som vi har, konstaterar Bertil Ericsson.

IBRÖDERNA ERICSSONS fall sker samarbetet genom att Bertil odlar grönkålen och Axel Ericsson köper den. Säsongspersonal från Axels företag HarplingeKål skördar kålen och transporterar den till fabriken.

– Det är smidigt för mig, alternativet hade varit att sälja till grossist och de finns i Helsingborg nästan allihopa. Då blir det en transportkostnad och så

Efter skörden repas grönkålen. De som gör jobbet heter Henryk Sienkiewicz, Pavel Wojnovski och Yosef Sienkiewicz.

måste jag stå för förpackningslösningar också. Sedan kan jag väl säga så mycket som att vi är lite speciella i den här familjen, vi står upp för vår rätt och kan vara ganska tuffa förhandlare. Det gillas inte av alla inköpare, säger Bertil Ericsson.

Nu får han förhandla med sin bror i stället.

– Det fungerar bra. Vi har ett muntligt avtal att jag odlar grönkålen och Axel köper den och han betalar helt okej. Och så slipper jag ju arbetet.

FÖR HARPLINGEKÅLS DEL utgör Bertil Ericssons grönkål 90 procent av produktionen ett normalt år. De resterande tio köps in från en odlare på Bjärehalvön. Under skörden skärs grönkålen av med kniv, lastas på balvagn och transporteras de två kilometerna till HarplingeKål.

– Vi skördar ungefär två ton om dagen, det motsvarar 900 kilo färdigrepad grönkål, berättar Axel Ericsson. På plats i fabriken repas kålen,

” Det är inte alla som hinner eller vill koka grönkålen själva, därför säljer vi färdigkokt grönkål som man kan krydda och smaksätta själv.

Axel Ericsson

sköljs, tvättas i en egenkonstruerad tvättmaskin och kokas i sitt eget spad. Den kokta grönkålen paketeras sedan i korvar, liknande de med ärtsoppa man kan hitta i matbutiken, och säljs till grossist.

AFFÄRSIDEN BYGGER PÅ den halländska traditionen med långkål, en kokt och smaksatt grönkål som är ett lokalt måste på julbordet.

– Det tar ganska lång tid att koka grönkålen och så luktar det, mer än kålpudding, skulle jag säga. Det är inte alla som hinner eller vill koka grönkålen själva, därför säljer vi färdigkokt grönkål som man kan krydda och smaksätta själv, säger Axel Ericsson.

HarplingeKål tar in sju personer på säsongsanställning varje år mellan första oktober och 25 november. Totalt produceras 50 ton kokt grönkål varje höst. Grönkålen säljs vidare till grossist och sedan till butiker. Främst är det halländska handlare som

Grönkålen tvättas ...

... och kokas sedan i sitt eget spad. Birgitta Johansson rör i grytan.

Den färdiga produkten paketeras i korvar.

Harplinge-Kål

Produktion: 100 ton skördad grönkål en normal sommar. Det blir cirka 50 ton färdigkokt kål.

Omsättning: Cirka två miljoner kronor.

Anställda: Sju personer under säsong.

Grönkålen har sjuårig växtföljd. Därför byter Bertil Ericsson åkrar med en granne.

➤ köper in, men det går att få tag på kokt grönkål i butiker ända uppe i Stockholm. Slutkunderna är hallänningar i olika former, både sådana som bor kvar i Halland och utflyttare.

Axel Ericsson brukar också sälja kokt grönkål på en julmarknad. Då får han en chans att träffa kunderna direkt.

– Generellt kan man säga att det är den äldre generationen som äter långkål, men precis som med andra traditioner sker det en påfyllning från den yngre generationen när de kommer upp i åldrarna. Det finns många olika varianter av långkål. Jag har funderat på att skriva en kokbok med recept jag fått av människor som jag mött på marknader, när jag får tid över.

HARPLINGEKÅL HAR FUNNITS i 25 år. Några planer på att skala upp verksamheten finns inte, såvida inte en yngre generation tar över. Bröderna kommer att tänka på den första som-

” Vi är lite speciella i den här familjen, vi står upp för vår rätt och kan vara ganska tuffa förhandlare. Det gillas inte av alla inköpare.

Bertil Ericsson

maren, när grönkålen växte sig hög utanför Bertils köksfönster.

– Jag jobbade i räddningstjänsten och vi fick ett larm om en hagelskur. Det var i början av augusti och det small och piskade i backen. Haglen var stora som ... tomaterna här, säger Bertil och pekar på skålen med egenodlade körsbärstomater på köksbordet.

– När jag kom hem på morgonen såg kålen ut som ogräs, den var helt sönderslagen. Då tänkte jag att det var kört, men den tog sig faktiskt och det blev en hyfsad skörd i oktober.

VÄDRETS MAKTER är alltid närvarande. Under den torra sommaren 2018 var det som att så i en öken, berättar Bertil. Den här sommaren har varit bättre, särskilt mot sensommaren, när det regnade mer. Årets skörd blev en så kallad normalskörd.

– Vi skissar på att få till en bevattningslösning från ett närliggande

vattendrag. Det skulle säkra odlingarna och kunna ge större avkastning per hektar, vilket skulle kunna motivera investeringen. Grönkål är väldigt vattenberoende, säger Bertil Ericsson.

SOM FEMTE GENERATIONENS bonde har han ett talesätt: Att bedriva lantbruk är som att fylla i stryktipset.

– Man sitter där på lördagen och hoppas på tretton rätt. Det är samma sak med oss bönder framåt vårkanten, vi tänker att i år kommer det att bli en kanonskörd! Sedan börjar skörden torka bort framåt midsommar, eller så kommer det jordloppor eller hagelskurur eller något annat. Så det blir aldrig den där optimala skörden, precis som man aldrig får tretton rätt på stryktipset. Sedan går det en vinter och då har man glömt bort allt igen och är lika optimistiskt på nytt.

Brodern Axel Ericsson skrattar.
– Nä, men tio rätt är bra det också. Det får man komma ihåg! ■

Välkommen till Sveriges äldsta fastighetsmäklarbyrå!

- Fastighetsförmedling
- Skogsbruksplaner
- Värdering av fastigheter och skog
- Rådgivning
- Lantbruksauktioner

Justus Wahlström
Fastighetsmäklare och auktionsropear

Tel. 018-10 20 30 • carlssonring.se

Heta stolen

”Myndigheterna lägger sig i för mycket”

Bondeföretagen behövs för klimatet och för en ekonomisk hållbarhet. Därför vill LRF:s nya vd, Anna Karin Hatt, lobba för stärkt äganderätt och minskat myndighetspetande.

Text **Tina Andersson** Foto **Kristina Sahlén**

Vilka är de viktigaste frågorna för svenskt lantbruk?

– Det är tre stycken: Att visa att de gröna näringarna är en förutsättning för omställningen till ett fossilfritt samhälle. Att myndigheterna får tydliga regler att följa gällande den nationella livsmedelsstrategin. Att stärka och värna om äganderätten, särskilt med tanke på skogsägarna. Myndigheterna lägger sig i för mycket i dag.

Vad behöver man som lantbrukare göra framöver?

– Som enskilda företagare behöver man planera och investera klokt för att kunna dra nytta av alla möjligheter som uppstår med nya samhällsbehov. För hela näringens skull behöver man vara aktiv i arbetet med att påverka. Det är viktigt för den stora bilden av branschen att berätta hur det egna företaget påverkas av sådant som skattetryck och regler.

Vad behöver politikerna göra?

– De behöver ge myndigheterna tydligare uppdrag. Det finns stora möjligheter att producera mer i Sverige och produktionen är mer hållbar här än i många andra länder, det vet vi. Myndigheterna borde hjälpa lantbrukarna att göra rätt i stället för att leta fel.

Vad vill du satsa på som vd för LRF?

– Grunduppdraget är att stärka medlemsföretagens förutsättningar att bli mer framgångsrika. Jag vill satsa på tydlig opinionsbildning kring äganderätten och lantbrukets roll i att skapa ett hållbart samhälle. Medlemsföretagen ska våga investera för framtiden.

Vilken är den största utmaningen?

– Att få på plats de förutsättningar och styrmedel som behövs för de tuffa klimatmål som samhället har satt upp. Det krävs stora satsningar för att exempelvis få fram tillräckligt med biodrivmedel till 2030. Vi har råvaran, men inte nog med teknikutveckling och spelregler. Skogs- och lantbruksföretagen måste kunna bidra och samtidigt vara lönsamma. Vi ska ställa om till miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Ekonomisk hållbarhet är viktigt.

Vad har du för tankar kring hot mot lantbrukare?

– Det är rent bedrägligt. Ofattbart att det drabbar en yrkesgrupp som viger sitt liv åt att producera livsmedel åt andra. Vi för intensiva diskussioner med regeringen om lagförändringar och har ett bra samarbete med polisen. Vi vill att det ska bli lättare att lagföra människor som hotar på nätet. Vi vill också att det ska bli tydligare att en lantbrukares gård är en privat zon.

Hade du kontakt med LRF under din tid i politiken?

– Absolut, bland annat när det gällde att få igenom stöd för bredband till landsbygden. Jag är född på en liten stenig gård på gränsen mellan Småland och Halland, så när jag blev erbjuden den här tjänsten var det ganska självklart att tacka ja. ■

Anna Karin Hatt

Aktuell: Vd och koncernchef på LRF sedan augusti 2019.

Ålder: 47 år.

Bor: I Älvsjö, söder om Stockholm.

Tidigare känd som: Har bland annat varit IT- och energiminister och vice ordförande för Centerpartiet. Var senast vd på Almega, tjänsteföretagens intresse- och företagarorganisation.

Anna Karin Hatt säger att bönderna har stor betydelse för övergången till det fossilfria samhället.

Expertpanelen

Handelsbankens experter svarar på läsarnas frågor om finansiering, skatter, placeringsformer med mera. Mejla till: skogochlantbruk@handelsbanken.se

Betalningsförmåga och säkerheter avgör

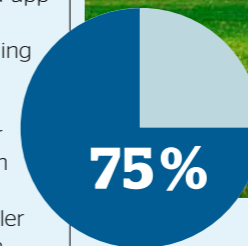
FRÅGA: Hur mycket får jag låna på min skogs- och lantbruksfastighet som är värderad till 10 miljoner kronor?

Anders Svensson

SVAR: Det spontana svaret är "det beror på". Din fråga kräver en del ytterligare uppgifter för att kunna besvaras. När banken gör en kreditbedömning tar man hänsyn till din totala återbetalningsförmåga. Vi kan dela upp detta i två delar.

Först och främst gör man en bedömning av vilken möjlighet du har att löpande betala räntor och amorteringar efter att du har betalat dina övriga kostnader. För en privatperson som inte bedriver någon verksamhet på sin fastighet och inte har några intäkter är det helt enkelt lönen eller pensionen minus omkostnader. De flesta som äger en lantbrukstaxerad fastighet har dock ofta intäkter som fastigheten genererar och därmed även andra kostnader. Då gör man en bedömning av det kassaflöde som din fastighet och verksamhet genererar. För att kunna göra denna bedömning tittar man på vilka löpande intäkter och kostnader som finns och för det behövs din resultat- och balansräkning. Intäkter från skogen varierar ofta från år till år men detta hanteras genom att utifrån din skogsbruksplan beräkna ett snitt per år som är möjligt att avverka långsiktigt.

Det andra i bedömningen är vilken säker-

En lantbruksfastighet får belånas till maximalt 75 procent.

FOTO: SHUTTERSTOCK

het du har för ditt eventuella lån, vilket i det här fallet är din fastighet. Maximalt kan fastigheten belånas till 75 procent av ett bedömt marknadsvärde. Marknadsvärdet kan fastställas genom att du beställer en värdering från en värderingsman som banken har godkänt eller att banken gör en egen bedömning av marknadsvärdet.

IDITT FALL UTGÅR vi ifråna att marknadsvärdet är 10 miljoner kronor och därmed skulle din maximala belåning kunna uppgå till 7,5 miljoner kronor. Men som sagt, först och främst måste ditt kassaflöde klara av den belåningen.

För att kunna göra en fullständig kreditbedömning behöver banken ett så bra underlag som möjligt från dig. En bra grund för detta är ditt bokslut, din deklaration och din skogsbruksplan. Om allt detta finns på plats från början går bedömningen oftast både snabbt och smidigt.

JOHAN HALLKVIST

Regionsrepresentant
Handelsbanken Mellansverige
joha51@handelsbanken.se

Kontoret tipsar

I varje nummer av tidningen Tillväxt presenterar vi här tips och nyheter från Handelsbankens kontor runt om i Sverige

Mobilt BankID - nu även för företag

Företagskunder hos Handelsbanken har fått en enklare vardag. I alla fall de som har börjat använda bankens nya tjänst - mobilt BankID för företag.

Text **Marina Tell Eskildsen**

– Enkelheten. Jag vill framför allt framhålla att det har blivit enklare för företagen, stora som små, med mobilt BankID, säger Tommie Jonsson, chef över Handelsbankens servicekontor i Stockholm.

– Man behöver inte dosan och kortet

längre för enklare ärenden. Företagaren kan enkelt hålla koll på vardagliga händelser och är man ute och reser eller är ute på jobb och bara vill kolla en räkning så är det hur enkelt som helst.

HAN UNDERSTRYKER ATT mobilt BankID är en ID-handling, en digital legitimation, med vilken man kan sköta många av sina bankärenden.

– Man kan också använda den för att logga in hos andra företag och myndigheter, till exempel Skatteverket, säger Annica Olsson, på Handelsbanken Odenplan i Stockholm.

Hon berättar att ett företag som vill nyttja tjänsten ska upprätta en fullmakt som berättar

vem eller vilka i företaget som har behörighet.

– Allt handlar om vad som står i företagets fullmakt. Det är där man bestämmer vem eller vilka som kan använda företagets mobila BankID.

Den som har behörighet att administrera företagets fullmakt kan uppdatera behörigheten för mobilt BankID på egen hand via internetbanken för företag, dock med dosa och sladd, berättar Annica Olsson. Finns det inte någon på företaget som har administrationsbehörighet behöver man kontakta det lokala bankkontoret för att uppdatera fullmakten.

– Det går relativt fort om behörig firmatecknare kommer in, säger Annica Olsson.

SLUTAVVERKA MED SCA

Har du råd
att vänta med
avverkningen?

Låt inte flisen brinna inne. Avverka i tid.

SVENSKA CELLULOSA AKTIEBOLAGET

SVENSKA CELLULOSA AKTIEBOLAGET

Att låta skogen stå kvar onödigt länge kan innebära risker. Avverka i stället i rätt tid för god avkastning och för att snabbt få snurr på tillväxten i din nya ungskog.

Läs mer och boka kostnadsfri rådgivning på
sca.com/slutavverkning

